

אשת זייל מי ימצא; ורזוק מפנינים מכרה  
בטוח בה, לב בעלה; ושכל, לא יזוסר

## זהרה הבהן סקלי ז"ל

את סיפורי של סבתא צהרה נתחיל במנואל שסעתי מפיה זמן  
קצר פרט אותה.

היא שכנה אל במיטתה בבית החולים שפרי צדק ואני עמיתי  
למראותיה. כאשר תוק כזי שהיא מפנה מבטה לתקרה החוצצת  
בינה לשמיים שממלא התחילה לומר בקול:

"תודה לאל... ליצאתי ילדים, ראיתי נכדים, ראיתי נינים, נהניתי מאז  
והייתי שמחה ומאושרת" ואז הוסיפה: "ואם אתה אורה אותי  
אלוהים, אני רוצה שתקח אותי עכשיו".

במקום שבו אחריים מבקשים ישועה ורחמים, היא בוחשת להוצות  
לאלוהים ופונה אליו ברוב ובנועם ובאפשרות פנים נירוחה. כזי  
להשיג לו שהיטע זמנה למות.

מי שיתעמק במנואל הקצר הזה יראה שהוא ממנה בתוכו  
תצומות נפש, חכמת חיים, שמחת חיים, שלוה, אצילות נפש,  
והכרת תודה, ולא בקצי אני פותח בו.  
מסקת חיים מרתקת של אישה שהייתה לרבים ועוזנה, מושה  
להערכה והוקרה.

אשת אשכולות, שאת חוכמתה רכשה בבתי ספר של החיים.  
אישה של צדקה ומתן בסתר, שתפקדה את ביתה ופתח לחמה עם  
עניים וחלשים.

בהר סיפרנו על שמה דיובאין ז"ל שהיטע לנחם בימי השבעה  
עליה, כשהוא זועק בקול עזוב "אתם לא יודעים מי הייתה האישה

הזאת: "היא זאת שהושיעה אותי ואת ילדיו". "היא זאת שחשה עלי  
ועל ילדיו". ו"היא זאת ש...".

מאחר יותר, הסתבר לנו כי אדם זה שבארץ שר הבית מפואר  
בשכונת אבו סוף, שר המרוקו בשכונת לסבתא, בחצר עלוב ללא  
חסמל וללא שירותים, וסבתא הציעה לו ולילדיו את השירותים של  
הבית שלה ואם לא זאי בכך, היא ביקשה ממנו לקבוצ חור בקיר  
של הבית שלנו ולמשוך כבל חסמל לביתו.

עכ כזי כק היה אסיר תוצה, שסם כאשר הוא ישה שבעה על אובזן  
בנו והבחין בנזנה ושמה בנותיה של סבתא זרהה שבאו לנחמו.  
הוא הניח לאבאיו שלו, והחל לספר בקולי קולות, למען יזעו כל  
המנחמים, מי הייתה סבתא זרהה, ומה היא עשתה לענו.  
סיפרנו שם את הסיפור המופלא על שמעון הכהן סקלי (שנפטר  
לאחרונה כשהוא בן 104), שסבא יוסף וסבתא זרהה לקחו אותו  
לביתם וליצלו אותו כאילו היה בנס, אחרי שאביו וזוזו נרצחו  
באישון לילה ע"י פורעים ערבים.

אילו לא הציכרון המופלא של זוזה שמה, שבהיותה ילדה קטנה  
קלטה באזניה מלמול חרישי של הזוזה המבוסרת (עמתי) אסתר  
שפרה בביתנו, שם לא היינו יוזעים, שבימי הצנע המרוקו סבתא  
זרהה הייתה נוהגת לזאת מהבית כשהיא מסתירה במעט שאחזה  
חתת יזה דברי מזון, כזי לקחת למשחת עניים.

שם את סיפורו של שלמה זירובין ז"ל שמענו לראשונה רק לאחר  
מותה, ולאמזנו מהי נתינה בסתר, שם סיפורו של שמעון הכהן ז"ל  
נוצע לנו רק לפני מספר שנים, בעת שהלכתי לראיין אותו על רצח  
אביו וזוזו.

אותו ראיון שבו אסתר שזליתורה חוכמתה והליכותיה הותירו בי

רושט ער אמר לי: "אימא שלך היה לה שזאל שזאל"  
 נאָמקום שהמלווה היא להפריש מן עשר לעני סבתא זיהרר חולקת אתו  
 את ביתה ובמקום שהמלווה היא לא לענות יתום ואלמנה סבתא  
 וסבא נאטלים את היתום לביתם ומשצלים אותו כאילו היה בנם.  
 כי צרכה ומנהלה "לפרוש כָּפֶה לעני ולשֹׁלַח יְדִיָּהּ לְאַבְיוֹן".  
 היא לא הייתה לבד. הבית של סבא וסבתא היה בית של נתינה  
 וחסד. תמימות הדעים ששררה ביניהם לשבי היחס לעני ולחלש  
 הייתה מוחלטת והם פעלו בהרמוניה מלאה.  
 כך למשל. בסיפור של דוד אחי של יהודי הדר שחלף בלעיון. שניצל  
 את הכנסת האורחים של יהודי העיירה. כדי לענוה בלי קוצש מבית  
 הכנסת.

בשעה שכל יהודי העיירה ניצו והטילו חרם מוחלט על השנה  
 שנתפס במרצץ והושט בכלא. סבא יוסף וסבתא זיהרר פאו לענש  
 עיניהם אדם במצוקה. סבא "ציבר אל ליבו" של הסוהר ותחת מעטה  
 סודיות הטיל על דויד בנו להעביר מידי יום ארוחת צהרים שסבתא  
 הכינה לאסיר המנוצה הנמק בכלא. (...לימים ישלש דוד את אותו  
 אדם בישראל ומה רבה הייתה השמחה והכרת התודה של האיש).

נציבות הלב והחסד הרב שהיא נאטה. דברים אצל סבתא בכשיפה  
 אחת עם תכונות אופי של נחישות ונועזות ככתובה:

תָּפְרָה בְּעוֹז מְתִירָה: וְתֵאמֶל לְבַוְעִתִּיהָ.

יְדִיָּהּ שְׁלֵחָה בְּיִשׁוּרִי: וְכִפְיָהּ תִּמְכּוּ שְׁלֵחָה.

ובק. בימים שבהם מרבית הנשים עוסקות אך ורק במלאכות הבית  
 ובליצול ילדים. סבתא פותחת בית מלאכה שבו היא מעסיקה  
 תופרות ובתקופות של ביקוש יתר היא גם מעבירה עבודות  
 לעובדות מנהל.

מכונות שבען להתקלקל מעת לעת. ובעיירה לעיון הקטנה והמרוחקת אין "שירותי תיקונים". סבתא ברוב **תושייתה** מחליטה לעמוד את רגלי המכונות שהרעותה ותוך זמן קצר היא הופכת לסכנת של כל מכונות התפירה "SINGER" של לעיון.

אחד המראות האחרונים שאני זוכר כילד במרוקו הוא של סבתא צהרה כשהיא עומדת בפתח בית המלאכה שלה כשהמוני ערבים משללהבים מתלוצצים סביבה והיא מתצינית איתם. על צללים שהם ביקשו לתפור אצלה לצורך התהלכות וההפלות שלהם לכוז המלך שם למרוקו. ולקראת קבלת העצמאות.

אחד הפירושים שנתקלתי בו מייחס את הפסוק **"עציון עשתה ותאמר: ויחלוף ותנה לבני עמי" להיותה של האישה "יוצאת".**

וכמו לתת יתר תוקף לערבים שאני כותב על בית המלאכה של סבתא. בעוזני עסוק בכתיבת שורות אלה. הסיס אלי צוז הבן של עליצה כזי לספר לי על הזכרונות שלו מסבתא ועוז בסרט הספיק להתישב הוא מתחיל לספר בהתרגשות רבה על . . . . . בית המלאכה של סבתא. (רחל הבחינה בזמנה הצולצת מעיניו) איך כילד קטן הוא היה יושב שעות ארוכות מתפסל ונהנה לעשות בה מנהלת את בית המלאכה שלה ביז רמה.

היא הייתה עוזרת את הבדים. מחלקת את העבודה בין התופרות ולאחר התפירה בודקת את איכות העבודה "וכל אותה עת אני צופה בה ונהנה". מספר צוז.

אבל לא רק זה צוז שכולנו מכירים כאיש סכני מהמלה הראשונה. מעיז על עצמו שסז היוס. כאשר שואלים אותו מניין שאב את הכישורים הסכניים שלו. הוא משיב בלי היסוס. "מסבתא שלי" ומיז מספר על בית המלאכה שלה.

"הייתי יוסף וצופה בה מתקנת את מכוונות התפירה שלה ולא מפסיק להתפעל". ומאשיק. "ואפילו אימצתי את האופן שבו הייתה אוהבת בידיה את כלי העבודה ועד היום אני מחזיק את המספריים ואת המסמנת בזיוק כמו שראיתי אותה עושה".

ואם כבר תושייה ונועזות מעת לעת היא הייתה בונה מעבדה ביתית לייצור "מאָחֶיא" (עָקָאק) שאותה הפיקה מתאנים. ענבים או צימוקים. ואני עדיין זוכר את המראה של קו הייצור הכימי שבנתה במו יציה עם הפרימזס, הצניורות, והטיפטופים של טישות העראק בסוף התהליך.

**היא כנראה הקצימה את זמנה עם כמה שקשור לחינוך ילדים.**  
אחרת איך אפשר להסביר את זה. שבימים שבהם עונשים של מלקות לתלמידים סוררים היו לנורמה מקובלת, שאיש לא העלה בדעתו לערער עליה, היא ראתה את הצברים אחרת והלחייה את הרב אבא יעניש כק את בנה (...אני ולא אחר).  
עשרות שנים לפני שפגש ואנר נכדיה של סבתא. קיבלו את התואר שלהם ברפואה. סבתא זהרה עסקה ברפואה מעשית. לא הייתה לה קליניקה. אבל היה לה בית מרקחת שבו רקחה מיני תרופות. תחליפי לבס ושאר מיני ירקות (תרתי משמע).

תחת הקטגוריה "לעיון" של אתר המורשת הוספנו דף בשם "תרופות הסבתא של סבתא זהרה" שבו אפשר לקרוא על סיפורים מדהימים ממקור ראשון על מִסְכָּיִם ופיזיותרפיה לשיכור מיסרנות וכאבים אחרים. טיפול בשברים, כוויות, טיפול בזלקות, מערכת עיכול ועוד. אולי היה זה מעט הקסם ואולי חוכמת החיים. אבל מקום הסטטיסטיקה שמזכרת על 100% הצלחה, היא האישוש המזערי הטוב



ביותר ליציאות השיפולים והתרופות שלה ואין פלא שהיא הייתה  
"רופאת המשפחה" של כל יהודי לעיון.

עצ לעלייתנו ארצה יצענו על הצליחות המיוחדת של סבא וסבתא  
שבאה לידי ביטוי בכבוד הרב שרחשו לה לכה ובהרמוניה המלאה  
ששררה ביניהם. יצענו שסבתא אישה נאמנה מסורה וזואאת אבל  
לא יכולנו לשער שמסירות יכולה להשיג לצדקה כה עבודה.  
מיד בהשיענו לארץ. בעוצנו בעיצומם של חבלי הקליטה לקה סבא  
יוסף באירוע מוחי קשה בעקבותיו הוא שבה שנים תמימות  
במסת חוליו בביתנו שבמקור חיים. שבה שנים אפר היה  
להשתרם ממסירות הנפש האטאלית שבה היא זאשה וטיפלה בו  
יומם וליל עז ליום מותו. כל צעתה וכל מעשיה באותם ימים היו  
נתונים להקלת סבלו.

אם כן נלצי עוללו של סבא יוסף אפרהו שבה קרה לו בערועותיה  
של אישה מסורה ונאמנה כסבתא צהרה.

מחלתו ארוכת הימים של סבא הייתה רק אחת מתלאות רבות  
שסבתא יצעה בחייה.

רק לאחר מותה טילינו שבאחד מתאי ארנקה הנסתרים. הייתה  
חבוייה תמונתה של הבת סעודצה שנפטרה בפתאומיות בהיותה בת  
14. אינני זוכר ולו פעם אחת שהיא סיפרה עליה או אפילו  
הזכירה אותה.

תקופה קצרה לאחר מותו של סבא יוסף נפטר גם אחיה (היחיד)  
יוסף שאותו אהבה אהבת נפש. האח שכל חייו היו אפרעציה  
אומללה. אותו ליוותה פעם אחר פעם כשאיהז את כל שלו  
בנותיו בכו אחר כו ולאחריהן את אשתו.  
וכשנצמה היה שלל התלאות חלץ. השיעו החיילים של קצין העיר

כזי אהוציע אל מותו של מיתון בנה שהיה בסירות מילואים.  
 במק שנים היא סירבה לקבל משרד הביטחון את הסימלה שהייתה  
 זכאית לה כאם שכולה ואפילו אל הטלפון שהסיע לה לקבל היא  
 ויתרה.

**וכמו התמאנה החבויה בארנק כק סט הכאבים הרבים הנצורים**  
**בלב. הם נסתרים מעין אך הם איתה באשר תלך.**  
 שלושה עשר ילדים היא טיצלה וכסאחרוני הטוללים טובה ואברהם  
 עזבו את הקן. היא נותרת בשלה בביתה שבמקור חיים.  
 הבית עם על התאנה שבה אהבנו לפסס אליו. הכניסה האחורית  
 ששימשה ככניסה ראשית החצר עם מזרקות בטון מתקופת המנדט.  
 ששימשו כספסל לבאי ה"פרלמנט" שהתכנס בו כמעט מידי יום  
 והמטבח הקטן שהפיק נוחותות בלתי נשכחים ובלתי ניתנים  
 לחיקוי!

רק אישה כסבתא. יכולה להפוך בית עם חדרים שבנויים כקדונות  
 רכבת כניסה דרך המטבח ושירותים מחוץ לבית למקום שלם טובי  
 המומחים בפנל שאי היו מתקנאים באווירת השלווה והפואע  
 שהוא השרה על הבאים אליו.

סדר יום מתוקתק. למן ההשכמה דרך זמני התה הארוחה ושטיפת  
 החצר היומית, ככתוב "זקנה פועל מנה טוב" (משלי ט"ו).

בשעות הפנאי שלה אפשר היה למצוא אותה משחקת בריבוע קסם.  
 או מנסה לאתגר את עצמה בהשחלה של חוט תפירה לקול המסע  
 (כמו בימים עברו) ומני ששועים אחרים. ובאופן מפתיע היא  
 גם הייתה טרופי של קרבות ההיאבקות בליטת ה w.w.f. (בהם  
 נהנה לזפות עם שמואל חתנה זיל).

כשהמנל החשמלי יצא לשוק היא מיז אימצה אותו למטבח.

וכשזאת הפמליה (תרגום) הטיעה היא מיז צאטה לשלימים לבאר  
 שם. הכל כזי שתוכל לפנק את יקיריה.  
 ולא נשכח את השכנים שבה אהבו. העריכו וכיבדו אותה. את  
 המטפלת בבית האבות שכאשר נוצע לה על מותרה של סבתא. ספרה  
 עליה את החצר והתיפחה בבכי ואת מנהל בית האבות ששם  
 בחלול חצי יובל זיבר עליה כאילו זה עתה נפטרה.  
 וכמו בסיר "את חייל" שנצמה שכל אחד מפסוקיו נכתה למענה של  
 סבתא. הנה אנחנו ילדיה ונכדיה באים היום כזי "לחלל בשערים  
 מעשי" ולאמר לך אמא וסבתא יקרה "פירות פירות עשוי חיל ואת  
 עלית על פלגה" במחנות.

"קמו פניך איאשריך"